

Rodzima czy obca? Filogeografia kłokoczki południowej *Staphylea pinnata* L. w Europie Środkowej

Streszczenie popularnonaukowe

Niektóre gatunki roślin na przestrzeni wieków zostały wprowadzone na nowe obszary dzięki świadomej lub nieświadomej działalności człowieka. Takie pochodzenie może mieć w Polsce kłokoczka południowa *Staphylea pinnata*. Przemawia za tym fakt, że kłokoczka była wykorzystywana przez człowieka jako roślina użytkowa oraz w zwyczajach religijnych, od starożytności po czasy współczesne. Krzew ten był otaczany czcią przez plemiona Celtów, Słowian i Germanów czego wyrazem było m. in. sadzenie jej na grobach wojowników. Z jej niezwykle twardego drewna wyrabiano trzonki narzędzi, figurki, drobną galanterię drzewną, a z dużych brązowych nasion naszyjniki i różańce. Zasięg kłokoczki obejmuje południowo-wschodnią Europę i Azję Mniejszą. Największa liczba stanowisk tego gatunku występuje w Bułgarii, Rumunii, Mołdawii, na Węgrzech i w krajach byłej Jugosławii. Północną granicę zasięgu stanowią oderwane skupiska we wschodniej Francji, Szwajcarii, południowych Niemczech, Dolnej Austrii, na Morawach, Słowacji, na zachodniej Ukrainie oraz w południowej Polsce. Część badaczy sugeruje, że współczesne rozmieszczenie kłokoczki było w dużej mierze ukształtowane przez działalność człowieka i roślina ta na obszarach położonych na północ od Karpat jest archeofitem, czyli rośliną, którą na dany obszar sprowadzono przed rokiem 1500 n.e. Jednak pomimo odnajdywania podczas wykopalisk archeologicznych nasion i drewna kłokoczki oraz występowania części stanowisk na pozostałościach dawnych grodzisk, wciąż nie ma mocnych dowodów na to, że ludzie uczestniczyli we wprowadzaniu tego gatunku na teren Polski.

Celem naszych badań jest sprawdzenie, czy polskie populacje kłokoczki południowej występujące w trzech głównych regionach (Dolny Śląsk, Wyżyna Krakowsko Częstochowska i Karpaty) są ze sobą spokrewnione oraz jaka jest różnorodność genetyczna populacji w każdym z tych trzech regionów. Chcemy także dowiedzieć się, z którymi europejskimi populacjami gatunku najbliższą są spokrewnione polskie populacje.

Aby zrealizować nasze cele zbierzemy dane na temat rozmieszczenia tego gatunku w Polsce i w Europie. Następnie pobierzemy próbki liści z 25 polskich populacji kłokoczki oraz z 25 na terenie dziesięciu wybranych krajów w obrębie zasięgu (Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Niemcy, Rumunia, Słowacja, Szwajcaria, Ukraina i Węgry). Pobrane próbki zostaną poddane analizom genetycznym oraz biometrycznym. Przy pomocy najnowocześniejszych metod genetycznych będziemy starali się odpowiedzieć na pytania: jaka jest zmienność wewnątrz- i międzypopulacyjna gatunku w Polsce i w Europie.

Nasze wyniki pozwolą uzupełnić lukę w wiedzy na temat pokrewieństwa populacji kłokoczki występujących na północ od Karpat z populacjami z pozostałej części zasięgu. Dzięki szerokiemu próbkowaniu z obszaru niemal całego zasięgu geograficznego, nasz projekt znacząco przyczyni się do uzupełnienia słabo do tej pory opisanej filogeografii kłokoczki południowej. Nasze wyniki poszerzą wiedzę o tym, czy stanowiska w Polsce mają pochodzenie antropogeniczne czy naturalne.